

אינפלציה של ציונים במוסדות ההשכלה הגבוהה

מאמר זה מציג תקציר של סקירת ספרות¹ בנושא
מאוד רלוונטי לאוניברסיטאות ומכללות רבות
בארץ ובעולם – אינפלציה של ציונים.

תפקידי הציונים

יש שלושה תפקידים למתן הערכות וציונים ללומדים שניתן להגדירם כך: עידוד ללמידה בעתיד, מתן משוּב על למידה שהתרחשה, ובחינת ההצלחה של המורה במילוי תפקידו. לתפקידים אלה אין מעמד זהה בשלבים השונים של התהליך החינוכי. ככל שהתלמידים צעירים יותר, כך גדל משקל תפקידם של הציונים כגורם מעודד ומטפח מוטיבציה. בחינוך הגבוה, הציונים עוברים לתפקיד השני – יש להם מסר חשוב בדבר יכולת הלומד וידיעותיו, והם משמשים כמדד המסכם את הלמידה והישגיה. לשם כך עליהם להיות מדויקים, אמינים, תקפים ומבחינים בין לומדים בעלי הישגים שונים. יש להבחין כאן בין סוגים שונים של מוסדות או מסלולים בחינוך הגבוה: אלה שמועידים עצמם להכנת אליטות אינטלקטואליות ופרופסיונליות לעומת אלה שמועידים עצמם לכל מי שנפשו חפצה בהשכלה נוספת. למעסיקים יש גם כן השפעה על הגדרת תפקיד הציונים. הם מעונינים לקבל מגליון הציונים של המועמד לעבודה מסר ברור בדבר יכולותיו והישגיו, שאם לא כן, עליהם לפנות לאמצעי אבחון נוספים, כגון למבחני מיון.

בישראל פותחו המבחנים הפסיכומטריים לצורך בקרה על ציוני מערכת החינוך, שחדלו להיות אמינים לגבי קבלה ללמידה במוסדות להשכלה גבוהה. במסלולי הלימוד לתארים גבוהים באוניברסיטאות, דרוש מידע אמין על מנת לברור את המתאימים ללימודים מבין בוגרי התואר הראשון הפונים אליהם.

נפוצות תופעת האינפלציה של הציונים

התופעה נמצאה כנפוצה ביותר בארה"ב. בהשוואה לשנות השישים, עלו ציוני שנות התשעים בקולגים בארה"ב ב־15%-20%. תופעה זו נפוצה גם באוניברסיטאות מובילות בארה"ב – בפרנסטון 40% מן הציונים ב־1992 היו A (בהשוואה ל־33% ב־1989). בהרווארד ובסטנפורד, 91% מציוני התואר הראשון ב־1992 היו B ומעלה. הנתונים

1. תקציר של המאמר: כפיר, ד', פרסקו, ב' ובנימין-פאול, א'. (2003).

חובות פרופסיונליות ואינפלציה של ציונים בחינוך הגבוה. מגמות,

מלמדים לא רק על עלייה מובהקת סטטיסטית של הממוצע אלא גם על הקטנת טווח הפיזור של הציונים.

נזקי האינפלציה של ציונים

- חוקרים מזהירים מפני סוגים של נזקים אחדים ואלה הם:
- א. הפגיעה בשמו הטוב של המורה וביוקרתו של המוסד. כאשר רוב הסטודנטים מקבלים ציונים גבוהים, ללא זיקה לכישוריהם ולהשקעתם, אפשר להסיק כי רמת הדרישות נמוכה וכי כל אחד יכול לעמוד בהן. בכך נתפסים המורה והמוסד ככאלו שאינם מטפחים ללמידה אקדמית גבוהה.
 - ב. הפגיעה במעמד המוסדות להשכלה גבוהה או בתחומי לימוד מסוימים. יש סכנה כי יהיה מי שיסיק שיש להתערב בהללו כדי לוודא קיומה של רמה מינימלית, שיש בה עניין ציבורי או פרופסיונלי. התערבות זו תפגע באוטונומיה של המוסד ובחופש האקדמי של מוריו.
 - ג. פגיעה ביכולת המורים לעודד ללמידה. המורה מאבד מיכולתו לתגמל את הסטודנטים שהשקיעו מאמץ בלימודים וקידמו את הישגיהם או "להעניש" את אלה שלא עשו כך.
 - ד. פגיעה במורה החורג מן הנורמה של מתן ציונים נדיבים. מורה כזה, המעוניין לשמור בידו כלי חשוב לעידוד הלמידה, ימצא את עצמו מותקף, מבודד, ומנוכר (ראו "דבר העורכת").
 - ה. פגיעה בלמידה עצמה – זהו הנזק החמור ביותר. אם כישרון והשקעה אינם מתוגמלים באופן דיפרנציאלי – מדוע להשקיע? וכך נפגעים המוטיבציה של הסטודנטים ושל המורה להשקיע בהוראה-בלמידה. דבר זה מוביל לדלדול תוכן הקורסים. המורים דורשים מן הסטודנטים להתמודד עם פחות חומר מאשר בעבר ומגישים להם חומר זה בצורה ערוכה ומעובדת.
 - ו. פגיעה ביכולת להבחין בצורה תקיפה בין סטודנטים טובים יותר לבין הטובים פחות, או להעביר לסטודנט מסר מדויק בדבר הישגיו. דבר זה מנוגד לאינטרסים של הסטודנטים עצמם שכן בלא הבחנה ביניהם מופחת ערך לימודיהם ותועודותיהם.
 - ז. כאשר רק חלק מן המחלקות באותה פקולטה או רק חלק מן המורים באותה מחלקה, נוהגים לתת ציונים אינפלציוניים, מעדיפים הסטודנטים ללמוד בקורסים או במחלקות שבהם הציונים גבוהים יותר ומקטינים

איור: אורית עריף

מה ניתן לעשות?

להלן הצעות אחדות שנוסו רק בחלקן:
להנהיג סטנדרטיזציה מוסדית של הציונים, לקבוע ציון חציוני מחייב לכל קורס, לצרף לגליון הציונים הסופי של כל סטודנט את הציונים החציוניים של כל הקורסים שבהם למד.

יש לדון בסוגייה זו במסגרת כל מוסד אקדמי ביסודיות ובשיטתיות, ולא להשאיר את המערכה למורה הבודד הנאלץ לעצב מדיניות משלו תחת לחצים (של המחלקה, המוסד, הסטודנטים) ואילוצים (שמירה על משרתו, קידום). אחרת, ההשכלה הגבוהה לא תוכל לשמור על מעמדה בחברה ולשמש מאגר בלעדי של מומחים המצוין ביצירת ידע, ביישומו ובהפצתו.

את הביקוש לקורסים או למחלקות חשובות אחרות. וכך, הסלקציה העצמית של הסטודנטים אינה מכוונת לפי נטיות אישיות או אקדמיות אלא לפי עניין קצר-טווח בציון.

הסיבות לתופעה

- א. אפקט הסטודנט-הצרכן: המורים מבקשים למצוא חן בעיני הצרכנים והם עושים זאת, בין היתר, באמצעות הימנעות מהערות ביקורתיות וריבוי הערות חיוביות. הם נמנעים מלומר את האמת ומעדיפים לשפר את הרייטינג האישי שלהם ושל המוסד בו הם מלמדים על ידי הצגת תמונה חיובית-שקרית. השימוש הגובר בדירוגי מורים בידי סטודנטים, גרם למורים לתת ציונים גבוהים משום שלדירוגים אלה משקל רב בהחלטות בדבר מתן קביעות וקידום למורים.
- ב. הצורך של המוסד האקדמי לגייס משאבים מן הקופה הציבורית על ידי משיכת סטודנטים באמצעות הפגנה פומבית של הישגים וריצוי אישי של לקוחותיו. אוניברסיטאות פרטיות מרגישות צורך להעניק ציונים גבוהים ללקוחותיהן שמשלמים הרבה. הסטודנטים לוחצים לקבל את התמורה עבור השקעתם – ציונים גבוהים – לאו דווקא השכלה גבוהה.
- ג. כשלון המורים בהשכלה הגבוהה לומר לסטודנטים את האמת. ואולי משום שבעצם לא אכפת למורים מן הסטודנטים, והציונים הגבוהים, שאינם מוצדקים, הם ביטוי לאדישות ואולי אף לזלזול בסטודנטים.